

ИҚТИСОД ВА ДАСТОВАРДҲОИ ТОҶИКИСТОН ДАР ЗАМОНИ ИСТИҚЛОЛИЯТ

Дар фалсафаи давлатдории Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар баробари таъсиси давлати демократӣ, ҳуқуқбунёд ва дунявӣ эҷоди низоми ҷадиди иқтисодӣ - низоме, ки ба таҳкими пояҳои Истиқлолияти давлатӣ мусоид бошад ва барои пайвастании иқтисодиёти кишвар ба низоми ҷаҳонии иқтисод роҳро ҳамвор намояд, аз аслҳои бунёдгузор ба шумор меравад.

Бо раҳнамоии Пешвои миллат барнома, стратегия ва ҳуҷҷатҳои зарурии дигаргунсозии иқтисодӣ таҳия шуданд, ки ҳадаф ва зарурати қабули онҳо чунинанд: ба таври устувор баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳоли, хусусан табақаҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ ниёзманд, таъмини рушди босуботи иқтисодӣ, табдил додани Тоҷикистон ба давлати демократии рушдёрфта, ки дар он ҳамаи табақаҳои ҷамъият аз дастовардҳои рушди сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ истифода баранд.

Ҳоло яке аз ҳуҷҷатҳои асосии рушди иҷтимоӣ иқтисодии ҷумҳурӣ - Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 дар ҷараёни амалишавист.

Марҳилаи гузариш аз як низоми иқтисодиву иҷтимоӣ ба низоми нав дар Тоҷикистон нисбат ба кишварҳои дигар бамаротиб сангин ва душвор буд, зеро он бо сар задани ҷанги таҳмили шаҳрвандӣ вобаста аст. Таърихи рушди инсоният гувоҳӣ медиҳад, ки низоъҳои ҳарбӣ дар қаламрави ҳар як давлат ба вайроншавии асосҳои иқтисодии ҷамъият ва пайдошавии муаммоҳои бисёри мушкилҳалшаванда оварда мерасонанд. Дар сатҳи макроиқтисодӣ ин муаммоҳо дар шакли пастшавии ҳаҷми истеҳсолот, афзоиши таваррум ва бекорӣ, коҳишёбии сатҳи некуаҳволӣ, рушди иқтисодиёти пинҳонӣ, ҷинояткорӣ ва ҳолатҳои қонуншиканӣ дар ҷамъият зоҳир мегарданд.

Хушбахтона, пас аз расидан ба ваҳдати миллӣ дар партави сиёсати оқилонаи Сарвари давлат дар иқтисодиёти Тоҷикистон дигаргуниҳои кулӣ ба миён омаданд ва як силсила мушкилоту монеаҳои мавҷуда бартараф, қорҳои азими бунёдкориву созандагӣ ва ислоҳоти амиқи иқтисодиву иҷтимоӣ оғоз гардиданд ва

таҳкурсии давлати соҳибхитиёр гузошта шуд. Расидан ба истиқлолияти энергетикӣ, аз бунбасти коммуникатсионӣ баровардани кишвар, таъмини амнияти озуқаворӣ, саноатикунони кишвар ба самтҳои асосӣ ва стратегии сиёсати давлат табдил дода шуданд.

Зарурати гузариш ба низоми ҷадиди иқтисодӣ бо мақсади суръатбахшии инкишофи он хусусигардонии моликиятро ҳамчун шакли нави хоҷагидорӣ тақозо дошт, аз ин рӯ, хусусигардонӣ ба барномаи сиёсати давлатии иқтисодӣ шомил гардид. Тавассути ҷараёни муваффақонаи хусусигардонии моликияти давлатӣ миқдори аҳолии машғули кор дар бахшҳои хусусии иқтисоди ҷумҳурӣ муттасил рӯ ба инкишоф ниҳод. Соли 2018 аҳолии машғули бахши хусусии иқтисод то 81,7% афзоиш ёфт, ҳол он ки дар соли 1991 ин рақам танҳо 19 % -ро ташкил медод. Дар фосилаи даҳ соли охир дар ҳудуди мамлакат беш аз 1 миллион ҷойи корӣ таъсис дода шуд, ки ин, бешубҳа, ба коҳиши бекорӣ, ҷалби нерӯҳои меҳнати дохилӣ ба рушди иқтисоди миллӣ таъсири мусбат гузошт.

Бо назардошти аҳамияти рушди соҳибкорӣ, дар оғози солҳои истиқлолият Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи дастгирии соҳибкории хурд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” ба имзо расид ва дар заминаи он масъалаи таҳия ва мавриди амал қарор додани Барномаи давлатии дастгирии соҳибкории хурд ба миён омад. Баргузориҳои воҳуриҳои Сарвари давлат бо соҳибкорон ва додани имтиёзҳо ба онҳо, аз ҷумла эълони мораторияҳо ба санҷиши фаъолияти соҳибкорӣ ба таъсиси корхонаҳои хусусӣ, ташаккули муносибатҳои нави бозорӣ, беҳсозии авзои иҷтимоии мардум, мусоидат намуд.

Тоҷикистон бо зиёда аз 130 мамлакати дунё муносибатҳои иқтисодии байналмилалӣ барқарор намудааст ва натиҷаи истиқрори чунин ҳамкориҳо ба раванги тозаии ҷалби сармояҳои хориҷӣ ба иқтисоди ҷумҳурӣ мусоидат намуда, теъдоди корхонаҳои муштарак рӯ ба афзоиш ниҳод. Айни замон, дар кишвар беш аз 350 корхона бо ҷалби сармояҳои хориҷӣ ба коркарди ашёи хом машғул мебошад. Корхонаҳои муштаракӣ "Зарафшон" ва "Апрелевка" оид ба коркарди тилло, корхонаи муштаракӣ Тоҷикистону Корея - "Тоҷикистон - Текстайл" оид ба коркарди нахи пахта ва истеҳсоли матои чинс, корхонаи муштаракӣ Тоҷикистону

ИМА "Оби зулол", Тоҷикистону Чин - "Ришта", корхонаҳои муштаракӣ Тоҷикистону Италия - "Абрешим" ва "Ҷавонӣ" бо ҷалби маблағгузориҳои хориҷӣ дар шумори намунаҳои аввалини ҷунин корхонаҳо қарор доранд ва аксарияти онҳо то кунун фаъоланд.

Бахши дигари ислоҳоти иқтисодиро ислоҳоти низомии бонкӣ ташкил медиҳад. Ислоҳот дар ин самт ташаккули низомии бонкии дусатҳа ва зуҳури бонкҳои тиҷоратиро ба бор овард. Танҳо дар соли 2017 аз ҷониби бонкҳо ба соҳаҳои гуногуни иқтисодиёт ба маблағи 6,9 миллиард сомонӣ қарз манзур шудааст, ки ин рақам нисбат ба соли 2012-ум 27,6 фоиз зиёд мебошад. Дар сохтори ин қарзҳо ҳиссаи қарзҳои дарозмуддат, ки ба рушди истеҳсолот мусоидат мекунанд, дар муқоиса бо соли 2012-ум 4,7 фоиз афзун гардидааст.

Тоҷикистон дар байни 82 давлати рушдёфта аввалин кишварест, ки барои ноил шудан ба Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола бо дастгирии Созмони Милали Муттаҳид самтҳои асосии Стратегияи миллии рушдро барои солҳои 2007 - 2020 таҳия намуда, дар татбиқи он мавқеи хос ишғол намудааст.

Тӯли солҳои охир бахши саноати кишвар низ ба муваффақиятҳои назаррас ноил гардид. Дар давраи соҳибистиқлолӣ 128 корхонаи нави истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ сохта ба истифода дода шуд. Теъдоди коргарони ин корхонаҳо зиёда аз 5000 нафарро ташкил медиҳад. Ҳоло дар кишвар 9 корхонаи хурду калони истеҳсоли семент, 80 корхонаи истеҳсоли хишт, 49 корхонаи истеҳсоли регушағал, 6 корхонаи коркарди санг, 9 корхонаи истеҳсоли оҳаку гаҷ ва ғайра фаъолият доранд. Дар соҳаи саноати сабук 27 корхонаи нав таъсис ёфт. Ин корхонаҳо ба коркарди ашёи хоми маҳаллӣ машғуланд.

Дар ҷабҳаи дастрасӣ ба мақсадҳои дар Стратегияи миллии рушд барои давраи то соли 2030 дарҷшуда се принсипи рушди оянда муайян карда шудааст: ҷимоявӣ (паст намудани осебпазирии рушди оянда), саноатӣ (баланд намудани самаранокии истифодаи захираҳои миллий), инноватсионӣ (инкишоф дар асоси ҷорӣ намудани навоарӣ дар тамоми соҳаҳои иҷтимоӣ - иқтисодии ҳаёти кишвар).

Дар асоси ин се принсип се сценарияи рушд таҳия шудааст: инертсионӣ, саноатӣ ва саноатӣ - инноватсионӣ. Дар асоси далелҳо оид ба суръати инкишофи

иқтисодии ММД, ки дар СМР барои давраи то соли 2030 оварда шудааст, баъзе ваҷҳоро пешниҳод менамоем.

Агар суръати афзоишро дар сатҳи сценарияи инертсионӣ (6,0% дар 1 сол) нигоҳ дорем, барои дучанд намудани истеҳсолоти ММД бояд 12 сол интизор шавем (яъне то соли 2030), агар аз рӯи сценарияи индустриалӣ (7% дар сол) амал намоем, 10 сол лозим мешавад (соли 2028). Дар ин давра тамоюли демографӣ дар кишвар (афзоиши миёнасолони аҳолии айнӣ ҳол дар Тоҷикистон қариб 2,1%) ва тараққиёт дар ҳолати ҳаҷми ин сатҳи инкишофро нисбат ба сценарияи индустриалию инноватсионӣ (9% дар сол) нисбат ба ду сценарияи зикргардида беҳтар мешавад, яъне пас аз 7 сол (соли 2025) истеҳсолоти ММД-ро дучанд намудан мумкин аст. Вале ин ҳам нисбатан вақти зиёдро талаб менамояд. Бинобар ин, масъалаи баланд намудани суръати афзоиши иқтисодиро дар доираи 12 - 15% гузоштан зарур аст, танҳо дар ин ҳолат раванди беҳтаршавии нишондиҳандаҳои иқтисодӣ ду маротиба афзоиш меёбад. Аз нуқтаи назари мо, барои амалигардонии ин масъала Тоҷикистон дорои иқтисодии кифояи иқтисодӣ мешавад. Махсусан, сатҳи истифодабарии захираҳои оби Тоҷикистон, захираҳои табиӣ, захираҳои меҳнатӣ (асосан ҳавонӣ).

Барои ба гардиши иқтисодӣ ҷалб намудани қисми истифоданашиавандаи иқтисодии истеҳсолотӣ, табиӣ, меҳнатӣ ва тамоми иқтисодии моддии кишвар айнӣ ҳол самтҳои асосии стратегӣ дар соҳаи амалигардонии истеҳсолоти иқтисодӣ бояд чунин бошад: мукамалгардонии омодасозии кадрҳои баландихтисосӣ ҳавонӣ ба стандартҳои байналмилалӣ, ҷорӣ намудани истеҳсолоти воридотивазкунанда ва содиротӣ, саноатикунонии кишвар, зиёд намудани сарбории тавоноии истеҳсолии корхонаҳои миллӣ, навкунии фондҳои асосии истеҳсолӣ ва ҷорӣ намудани инноватсия дар тамоми соҳаҳои иқтисодӣ, ташаккули сохтори инкишофёфтаи истеҳсолӣ ва мустаҳкам намудани базаи моддӣ.

Аз нуқтаи назари мо, ба эътибор гирифтани самтҳои номбаргардида дар омода намудани сиёсати иқтисодӣ имконият медиҳад, ки ба таҳдидҳои ҳаҷмиаш ва шароитҳои номусоиди иқтисодӣ бозор омода бошем.